

ЗАХИСТ АВТОРСЬКОГО ПРАВА НА КОМП'ЮТЕРНІ ПРОГРАМИ

Костянтин Зеров,

старший науковий співробітник сектору авторського права НДІ інтелектуальної власності НАПрН України; асистент кафедри інтелектуальної власності та інформаційного права Інституту права КНУ імені Тараса Шевченка, кандидат юридичних наук, ID ORCID: 0000-0003-2916-7528

У статті розглянуто основні підходи до правової охорони комп'ютерних програм. Наголошено, що комп'ютерна програма має «юридично байдужі» та «юридично значущі» елементи форми вираження. Наведено основні підходи до використання (копіювання) коду комп'ютерних програм у складі інших комп'ютерних програм. Зроблено висновок, що «недослівне копіювання» комп'ютерної програми не може визнаватися порушенням авторського права в Україні, а модифікація комп'ютерної програми шляхом усунення технічних засобів захисту програми та її подальше використання дає підстави кваліфікувати такі дії як два окремі види порушення авторського права.

Ключові слова: комп'ютерна програма, авторське право, дослівне копіювання, недослівне копіювання

Актуальність. В умовах розвитку, мінливості та прогресивності інформаційного суспільства і триваючих процесів діджиталізації використання різноманітних комп'ютерних програм набуває все більшого поширення в усіх сферах суспільного життя: як на рівні прикладних програм, так і на рівні програмної реалізації функціонування «інтернету речей». Незважаючи на те що комп'ютерні програми за правовим режимом прирівнюються до літературних творів, їх авторсько-правова охорона та захист має динамічний характер: авторське право постійно вирішує нові виклики, що перед ним ставить технологічний розвиток людства.

Мета дослідження полягає в аналізі існуючих підходів до правової охорони комп'ютерних програм та визнанні окремих діянь порушенням авторського права, тобто — підставами виникнення права на захист авторського права на комп'ютерні програми.

Ступінь наукової розробки. В Україні наявні наукові публікації щодо правової охорони програмного забезпечення та комп'ютерних програм. Зокрема можна виділити праці С. А. Петренка, В. С. Дмитришина, В. М. Антонова, Н. В. Філик та інших, проте, ураховуючи наближення авторського-правового законодавства України до стандартів Європейського Союзу, ці дослідження не вичерпують визначену проблематику.

Виклад основного змісту. Перш за все слід наголосити на необхідності розмежовувати поняття «комп'ютерна програма» та «програмне забезпечення», що співвідносяться як частина і ціле. Так, на думку С. А. Петренка, «програмне забезпечення складається з таких складових: 1) алгоритми, які є ідеями, принципами вирішення конкретної задачі та на основі яких можна скласти програми, що призначені для реалізації на комп'ютері; 2) програми, введені в пам'ять комп'ютера чи здійснювані в

комп'ютері; 3) підготовчі матеріали й бази даних, записувані (реалізовані) в комп'ютерній пам'яті та 4) програми у вигляді текстів із послідовності команд, записаних на мові програмування» [1, 45–46]. Саме останні і є об'єктами авторського права, які прийнято охороняти як літературні твори у значенні Бернської конвенції про охорону літературних та художніх творів.

Комп'ютерна програма відповідно до положень ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» визначається як «набір інструкцій у вигляді слів, цифр, кодів, схем, символів чи у будь-якому іншому вигляді, виражених у формі, придатній для зчитування комп'ютером, які приводять його у дію для досягнення певної мети або результату і охороняється як літературний твір» [2, 1].

Умовами охороноздатності комп'ютерної програми як і будь-якого іншого об'єкта авторського права, є дві: об'єктивна форма вираження та оригінальність (через призму творчої праці автора). Наявність об'єктивної форми вираження комп'ютерної програми не викликає сумнівів: для того щоб бути придатною для зчитування комп'ютером і приводити його у дію для досягнення певної мети або результату, комп'ютерна програма у XXI ст. має бути виражена, як правило, у електронній формі. Критерій оригінальності комп'ютерної програми, урахувавши відносно нещодавню появу такого об'єкта авторського права, необхідно розглядати в історично-еволюційному аспекті. Вимоги щодо правової охорони комп'ютерних програм майже до кінця XX ст. не були уніфікованими: в одній країні комп'ютерна програма могла охоронятися, а в іншій — ні через недостатній рівень оригінальності (наприклад, через використання стандартних команд синтаксису тієї чи іншої мови програмування). Показовим у цьому сенсі є розвиток поглядів німецької судової практики. Федеральний Верховний суд Німеччини (Bundesgerichtshof, BGH) у

рішенні від 9 травня 1985 року по справі «Inkasso-Programm» постановив, що охороноспроможними є ті програми, творчий характер яких виражається щонайменше у виборі, зіставленні, впорядкуванні та розподілі даних та інструкцій, який явно перевершує рівень середнього програміста. Ті дії (зокрема, заміна, перерозподіл наявного матеріалу), які для середнього програміста є механічними, не можуть зумовити створення охороноздатної програми (BGH GRUR 1985, 1047-1048 – Inkasso-Programm) [3].

Водночас після прийняття Директиви ЄС від 14 травня 1991 року № 91/250/ЄЕС «Про правову охорону комп'ютерних програм» (а згодом — і Директиви 2009/24/ЄС від 23 квітня 2009 року), на території ЄС були гармонізовані юридичні вимоги щодо охороноздатності комп'ютерних програм: «комп'ютерна програма підлягає правовій охороні, якщо вона оригінальна в тому сенсі, що є продуктом інтелектуальної творчості автора і ніякі інші критерії (зокрема ніякі тести, що стосуються якості або естетики програми) не повинні застосовуватися для визнання наявності права на охорону» [4]. Такий же підхід відображений у статті 180 Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі — Угода про асоціацію), яка є частиною законодавства України і встановлює нові стандарти захисту прав інтелектуальної власності [5]. Додатково слід зауважити, що в Україні на рівні судової практики діє презумпція оригінальності: доки не доведено інше, результат інтелектуальної діяльності вважається створеним творчою працею [6].

Таким чином, охороні авторським правом підлягають навіть комп'ютерні програми з мінімальним рівнем оригінальності: достатньо задекларувати, що комп'ютерна програма створена творчою працею, а обов'язок доводити відсутність

оригінальності покладається на іншу сторону потенційного спору.

Авторсько-правова охорона поширюється на комп'ютерні програми незалежно від способу чи форми їх вираження (у тому числі вбудовані в апаратне забезпечення) [2, 18]. Водночас об'єктивні форми вираження комп'ютерної програми є обмеженими. Відповідно до ч. 1 статті 10 Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності комп'ютерні програми охороняються у вихідному або об'єктному коді [7].

Вихідний код (у науковій літературі можна зустріти також синонімічні терміни «початковий код», «джерельний код», «сирцевий код») — будь-який набір інструкцій або оголошень, написаних комп'ютерною мовою програмування у формі, що її може прочитати і модифікувати фізична особа [8].

Об'єктний код — це послідовність операторів або інструкцій на комп'ютерній мові, зазвичай на мові машинного коду або проміжною мовою, такою як мова передачі регістрів [9].

Окрім того, у статті 180 Угоди про асоціацію додатково закріплено правову охорону на підготовчу документацію (попередні дослідні матеріали), результатом якої є розроблення програми за умови, що вони дають можливість створення комп'ютерної програми на наступній стадії [5].

Авторським правом охороняється лише форма вираження комп'ютерної програми, тобто лише конкретна реалізація певного алгоритму у вигляді символічного запису конкретної послідовності операторів і дій над ними [1, 52]. Натомість, самі ідеї та принципи, на яких ґрунтується будь-який елемент комп'ютерної програми, зокрема ті, на яких ґрунтується її інтерфейс, не підлягає правовій охороні за допомогою авторського права [5].

Вказані вище об'єкти за умови дотримання умов патентоздатності (новизна, винахідницький рівень, промислова придатність) і досягненні технічного результату потенційно допустимо охороня-

ти як винаходи (корисні моделі), що пов'язані з комп'ютерними програмами:

1. Як спосіб (послідовність дій, що здійснюються комп'ютерною програмою). Комп'ютерну програму поділяють на логічні етапи. У формулі винаходу (корисної моделі) описується процес роботи закладеного в неї алгоритму).

Для характеристики способу стосовно винаходів, пов'язаних з комп'ютерними програмами, як правило, використовуються такі ознаки:

- наявність дії чи сукупності дій над матеріальним об'єктом (під матеріальним об'єктом тут потрібно розуміти інформаційний сигнал);
- порядок виконання таких дій у часі;
- використання пристроїв для здійснення дій [1, 65].

2. Як продукт (пристрій). Якщо комп'ютерна програма призначена для управління пристроєм, то допускається можливість запатентувати саме цей пристрій, відображаючи у формулі винаходу порядок роботи пристрою, який і буде відображати закладену в пристрій програму).

Для характеристики вказаних пристроїв, як правило, використовуються такі ознаки:

- наявність конструктивного (конструктивних) елемента (елементів) — для програм звичайного блоку, що виконує визначену функцію;
- параметри та інші характеристики елемента (елементів) та їхній взаємозв'язок;
- з'єднання елементів між собою;
- форма виконання зв'язку між елементами [1, 65].

3. Як система. Як правило, патентується рішення, що використовує відразу кілька пристроїв, наприклад, системи керування клієнт-серверними технологіями [10].

Користувацький інтерфейс (англ. *graphical user interfaces [computer screen layout]*) чи окремі його елементи як інтерфейс взаємодії комп'ютерної програми та особи — її користувача, хоча і не

АВТОРСЬКЕ ПРАВО ТА СУМІЖНІ ПРАВА

може визнаватися самостійною формою вираження комп'ютерної програми (оскільки не є вихідним або об'єктним кодом комп'ютерної програми), проте може бути самостійним об'єктом авторського права за умови дотримання загальних вимог, що висуваються для правової охорони творів. Окрім того, елементи графічного інтерфейсу комп'ютерних програм за умови їх охороноздатності (новизна та індивідуальний характер) можуть кумулятивно отримати правову охорону через інститут промислових зразків (Клас 14-04 «дисплеї та піктограми» (англ. *screen displays and icons*) міжнародної класифікації промислових зразків згідно з Локарнською угодою.

При цьому однією з підстав визнання прав на промисловий зразок, винахід та корисну модель недійсними в судовому порядку є здійснення державної реєстрації відповідного об'єкта з порушенням прав інших осіб, а тому перед подачею заявки на вказані об'єкти патентного права бажано отримати від автора твору дозвіл на таку подачу та підтвердження отримання заявником правової охорони на винахід (корисну модель) чи винахід відповідно.

Авторське право на комп'ютерну програму виникає внаслідок її створення — з того моменту, коли така програма втілюється в конкретну об'єктивну форму існування. Водночас, оскільки авторське право охороняє як завершені, так і незавершені твори, а відповідно до статті 9 Закону України «Про авторське право і суміжні права» частина твору, яка може використовуватися самостійно, розглядається як твір, момент виникнення авторського права може настати ще до завершення роботи над комп'ютерною програмою в цілому: наприклад, з моменту створення окремої частини (модуля) комп'ютерної програми, яка може бути використана самостійно. При цьому для виникнення і здійснення авторського права не вимагається реєстрація чи депонування твору.

Як і будь-який інший об'єкт авторського права, комп'ютерна програма

має «юридично байдужі» та «юридично значущі» елементи форми вираження.

Проблема поділу елементів на «юридично байдужі» та «юридично значущі» найбільш глибоко досліджена в роботах В. Я. Йонаса, який не лише традиційно виділив у творі форму та зміст, а й детально розглянув усі структурні елементи, що його складають [11, 45].

Оскільки комп'ютерні програми охороняються як літературні твори у значенні Бернської конвенції про охорону літературних та художніх творів, вказаний підхід у цілому допустимо застосувати і щодо комп'ютерних програм.

Для визначення «юридично байдужих» елементів комп'ютерної програми та вирішення класичного питання співвідношення неохоронюваної ідеї та охоронюваної форми вираження твору, на нашу думку, доцільно звернутися до іноземної судової практики.

У США у відомій справі *Computer Associates International, Inc. v. Altai, Inc.*, 982 F.2d 693 (2d Cir. 1992) при визначенні охоронюваних елементів форми вираження комп'ютерної програми суд виключив (а) елементи, зумовлені ефективністю комп'ютерної програми; (б) елементи, зумовлені зовнішніми факторами (такі як «механічні характеристики комп'ютера, на якому передбачена робота певної програми») та (в) елементи, що були взяті із суспільного надбання [12]. Звісно, вказаний підхід не може бути застосовний для всіх без виключення комп'ютерних програм, оскільки кожен випадок є унікальним. Утім, за загальним правилом, лише після вичленування юридично байдужих елементів твору можна досліджувати та порівнювати код комп'ютерної програми з точки зору його охорони авторським правом.

Порушенням авторського права є, зокрема, вчинення будь-якою особою дій, які порушують майнові права суб'єктів авторського права з урахуванням обмежень авторського права, передбачених статтями 21–25 Закону України «Про авторське право і суміжні права», та

будь-які дії для свідомого обходу технічних засобів захисту авторського права.

Вирішуючи питання про визнання окремих діянь порушенням авторського права на комп'ютерні програми, необхідно зазначити, що у світовій практиці виділяється два основні підходи до використання (копіювання) вихідного чи об'єктного коду комп'ютерних програм у складі інших комп'ютерних програм: *Literal copying* та *Non-literal copying*.

«Дослівне копіювання» (англ. *literal copying*) означає запозичення (відтворення) охоронюваних авторським правом послідовностей вихідного/об'єктного коду без будь-яких змін у код, включаючи певні орфографічні та синтаксичні помилки, подібні заголовки операторів команд, зайві та незрозумілі частки коду тощо. Висновок про використання вихідного коду комп'ютерної програми у складі іншої комп'ютерної програми може бути зроблений на підставі порівняння вихідних кодів (лістингів) обох комп'ютерних програм, що потребує спеціальних знань, а отже — призначення судової експертизи.

«Недослівне копіювання» (англ. *non-literal copying*) означає запозичення елементів, відмінних від вихідного коду первісної комп'ютерної програм: запозичення її «структури, послідовності та організації» (англ. «*structure, sequence, and organization*»), а також елементів програми, які є продуктами, що генеруються взаємодією коду з апаратним забезпеченням комп'ютера та операційною програмою і різні кроки, які використовує програміст до фактичного написання інструкцій або вихідного коду» [13]. «Недослівне копіювання» визнається порушенням авторського права, зокрема, в США, проте не визнається таким порушенням у країнах-членах ЄС, де законодавчо визначено, що «самі ідеї та принципи, на яких ґрунтується будь-який елемент комп'ютерної програми, не охороняються авторським правом». Для ілюстрації вказаної тези звернемо увагу на судову практику щодо захи-

сту прав на комп'ютерні програми у Великій Британії.

Зокрема, у справі *Nova v. Mazooma* [2007] EWCA Civ 219 (Велика Британія, 2004 р.) суд апеляційної інстанції визначив принцип, згідно з яким не кожна «недослівна подібність» свідчить про порушення авторського права, а створення програми, яка імітувала б іншу програму без копіювання будь-якого вихідного коду або графічного інтерфейсу, є законним і не є порушенням авторського права. «Якби охорона загальних ідей, що лежать в основі комп'ютерної програми, передбачалася законом, авторське право стало б інструментом утистки, а не стимулом для створення чогось нового, яким воно передбачається зараз» [14].

У справі *Navitaire Inc. v. Easyjet Airline Co. & Bulletproof Technologies Inc.* [2004] EWHC 1725 (Ch) (Велика Британія, 2004 р.) суд також визначив, що поки основний вихідний код комп'ютерної програми позивача і відповідача відрізняється, немає проблем, якщо кінцевий зовнішній вигляд і відчуття від використання комп'ютерної програми за своїм функціональним призначенням є схожими. Більше того, суд урахував, що особливим аспектом комп'ютерних програм є те, що існує кілька різних способів отримати подібний чи однаковий результат. Отже, «ділова логіка» (тобто функціональність) програми не може охоронятися авторським правом. В іншому випадку відбулося б значне необґрунтоване розширення авторських прав [15].

Європейський Суд Справедливості у рішенні по справі C-406/10 від 2 травня 2012 року визначив, що «ні функціональність комп'ютерної програми, ні мова програмування, ні формат файлів даних, які використовуються в комп'ютерній програмі для експлуатації певних її функцій, не є формами вираження цієї програми, а відтак вони не охороняються авторським правом на комп'ютерні програми для цілей Директиви про правову охорону комп'ютерних програм (91/250/ЄЕС)» [16].

АВТОРСЬКЕ ПРАВО ТА СУМІЖНІ ПРАВА

Таким чином, «недослівне копіювання» комп'ютерної програми не може визнаватися порушенням авторського права і в Україні, яка взяла на себе зобов'язання щодо приведення норм стосовно правової охорони авторського права до стандартів ЄС.

Водночас, якщо особа створить вихідний код комп'ютерної програми, який функціонально і структурно подібний вихідному коду вже існуючої комп'ютерної програми іншої особи, маючи доступ до вихідного коду вже існуючої комп'ютерної програми, і результат таких операцій є творчою переробкою коду вже існуючої комп'ютерної програми іншої особи чи її творчим перекладом на іншу мову, зокрема, мову програмування (за виключенням внесення до комп'ютерної програми зміни (модифікації) з метою забезпечення її функціонування на технічних засобах особи, яка використовує ці програми, і вчинення дій, пов'язаних з функціонуванням комп'ютерної програми відповідно до її призначення — відповідно до обмеження авторського права, що передбачене статтею 24 Закону України «Про авторське право і суміжні права»), то такі дії потенційно можуть становити порушення авторського права, а саме — порушення виключно права на переробку твору.

Одним із актуальних питань захисту авторського права на комп'ютерні програми залишається правова кваліфікація поширення дистрибутивів комп'ютерної програми.

Під дистрибутивом розуміється форма розповсюдження комп'ютерної програми, яка зазвичай містить програми для ініціалізації системи, програму-інсталятор і набір спеціальних файлів, що в сукупності утворюють систему (ядро) програми. Наголосимо, що дистрибутив за своєю правовою природою є самостійною комп'ютерною програмою, за допомогою якої інсталується інша (основна) програма, а відтак умови поширення дистрибутива і самої комп'ютерної програми не обов'язково є тотожними:

цілком можливий випадок, коли поширення власне дистрибутиву дозволяється (наприклад, на різноманітних веб-сайтах), а здійснення інсталяції комп'ютерної програми, що містить цей дистрибутив, забороняється без укладання відповідного договору з праволодільцем.

Вбачається за необхідне також розглянути кваліфікацію видалення технічних засобів захисту авторського права через призму поширення різноманітних «зламаних» версій комп'ютерних програм та існуючих обмежень майнових авторських прав (статті 21–25 Закону України «Про авторське право і суміжні права»). Зокрема, будь-які дії для свідомого обходу технічних засобів захисту авторського права і (або) суміжних прав, як-то виготовлення, розповсюдження, ввезення з метою розповсюдження і застосування засобів для такого обходу відповідно до п. «е» статті 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права» становить самостійний вид порушення авторського права без будь-яких додаткових умов і залежності від способів використання твору, зокрема внесення змін у вихідний код і створення похідного твору. У цілому, такий підхід щодо охорони технічних засобів захисту є імплементацією обов'язку України забезпечити зобов'язання стосовно технічних засобів, які вживаються авторами у зв'язку із застосуванням їхніх прав відповідно до положень статті 11 Договору Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право.

Таким чином, модифікація комп'ютерної програми шляхом усунення технічних засобів захисту програми та її подальше використання дає підстави притягнути особу до відповідальності за два окремі види порушення авторського права: за порушення майнового права суб'єкта авторського права та за дії для свідомого обходу технічних засобів захисту авторського права.

Варто наголосити, що хоча законом і встановлені випадки обмеження авторського права (зокрема вільне копіюван-

ня, модифікація і декомпіляція комп'ютерних програм), вони дають право особі саме на використання твору (який перебуває під «зовнішньою оболонкою» — технічним засобом), а не тих засобів, за допомогою яких здійснюється його захист. В окремих випадках використання творів у зазначених цілях без обходу технічних засобів може бути неможливим, однак чинне законодавство України не містить допустимих випадків правомірного обходу технічних засобів. Таким чином, будь-які дії особи щодо свідомого обходу технічних засобів незалежно від мети та підстав визнаються порушенням авторського права.

Для порівняння, у § 1201 Розділу 17 Зводу законів США (Авторське право) міститься перелік випадків допустимого обходу технічних засобів [18]. Право на обхід технічних засобів є характерним також для країн-членів ЄС і відображене в ч. 4 статті 176 Угоди про асоціацію: «правоволодільці мають право надати виняток або обмеження для особи, що користується цим винятком або обмеженням, отримати вигоди від цього виключення або обмеження в обсязі, необхідному для такого виключення або обмеження, і що ця особа має законний доступ до відповідного твору» [5].

У зв'язку з цим вбачається за доцільне законодавчо передбачити можливість звернення особи, яка має право на вільне використання твору, до правоволодільця щодо зняття технічних засобів виключно для цілей такого використання, а також випадки допустимого обходу технічних засобів із застереженням про

непоширення такого права на правомочність доведення твору до загального відома публіки.

Висновки. Отже, у цілому авторське право дозволяє належним чином охороняти форми вираження комп'ютерної програми: об'єктний та вихідний коди програми. Як і будь-який інший об'єкт авторського права, комп'ютерна програма має «юридично байдужі» та «юридично значущі» елементи форми вираження. До першої групи слід відносити а) елементи, зумовлені ефективністю комп'ютерної програми; б) елементи, зумовлені зовнішніми факторами; в) елементи, що були взяті із суспільного надбання. У світовій практиці виділяється два основні підходи до використання (копіювання) вихідного чи об'єктного коду комп'ютерних програм у складі інших комп'ютерних програм: «дослівне копіювання» та «недослівне копіювання», утім «недослівне копіювання» комп'ютерної програми не може визнаватися порушенням авторського права в Україні, оскільки ідеї та принципи, на яких ґрунтується будь-який елемент комп'ютерної програми, не охороняються авторським правом. Модифікація комп'ютерної програми шляхом усунення технічних засобів захисту програми та її подальше використання дає підстави кваліфікувати такі дії як два окремі види порушення авторського права: порушення майнового права суб'єкта авторського права та дії для свідомого обходу технічних засобів захисту авторського права. ●

Список використаних джерел / List of references

1. Андросчук Г. О., Петренко С. А. *Правова охорона програмного забезпечення (комп'ютерних програм і баз даних)*. Київ : НДІ ІВ НАПрНУ, 2013. 300 с.
2. *Про авторське право і суміжні права : Закон України № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 13. Ст. 64. (зі змінами).*
3. Кашанин А. В. *Творческий характер как условие охраноспособности произведения в российском и иностранном авторском праве.*
URL :<https://publications.hse.ru/articles/72339313>.
4. *Directive 2009/24/EC of the European Parliament and of the Council of 23 April 2009 on the legal protection of computer programs (Codified version).*

АВТОРСЬКЕ ПРАВО ТА СУМІЖНІ ПРАВА

- URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32009L0024>.
5. Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2014:161:FULL&from=EN>.
  6. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності : постанова Пленуму Вищого господарського суду України № 12 від 17.10.2012. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-12/print1446498314299733>.
  7. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/981>.
  8. Початковий код. Матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії. URL: https://uk.wikipedia.org/w/index.php?title=Початковий_код&oldid=29322372.
  9. Object code. From Wikipedia, the free encyclopedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Object_code
  10. IT-патенты для российских разработчиков софта: польза, проблемы, подводные камни. URL: <https://habr.com/ru/post/527484>.
  11. Ионас В. Я. Произведения творчества в гражданском праве. Москва : Юридическая литература. 1972. 168 с.
  12. Computer Associates v. Altai (BitLaw). 982 F.2d 693. URL: <https://www.bitlaw.com/source/cases/copyright/altai.html>.
  13. Rysman R. Copyright Infringement of Computer Software and the 'Altai' Test / R. Rysman, P. Brown. URL: <http://euro.ecom.cmu.edu/program/law/08-732/Copyright/CopyrightInfringementOfSoftware.pdf>.
  14. Nova Productions Ltd v Mazooma Games Ltd & Ors [2007] EWCA Civ 219 (14 March 2007). URL: <http://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Civ/2007/219.html>
  15. Navitaire Inc v Easyjet Airline Co. & Anor [2004] EWHC 1725 (Ch) (30 July 2004). URL: <http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Ch/2004/1725.html>.
  16. Judgment of the Court (Grand Chamber), 2 May 2012 SAS Institute Inc. v World Programming Ltd. Case C-406/10. ECLI:EU:C:2012:259. URL: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-406/10>.
  17. U.S. Code. Title 17. Chapter 12. § 1201- Circumvention of copyright protection systems. URL: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/17/1201>.
1. Androshchuk H. O., Petrenko S. A. Pravova okhorona prohramnoho zabezpechenia (kompiuternykh prohram i baz danykh). Kyiv : NDI IV NAPrNU, 2013. 300 s.
  2. Pro avtorske pravo i sumizhni prava : Zakon Ukrainy № 3792-XII vid 23.12.1993 r. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1994. № 13. St. 64. (zi zminamy).
  3. Kashanyn A. V. Tvorcheskyyi kharakter kak usloviye okhranosposobnosti proyzvedeniya v rossiyskom y ynostrannom avtorskom prave. URL: <https://publications.hse.ru/articles/72339313>.
  4. Directive 2009/24/EC of the European Parliament and of the Council of 23 April 2009 on the legal protection of computer programs (Codified version). URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32009L0024>.
  5. Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2014:161:FULL&from=EN>.
  6. Pro deiaki pytannia praktyky vyrishennia sporiv, poviazanykh iz zakhystom prav intelektualnoi vlasnosti : postanova Plenumu Vyschchoho hospodarskoho sudu Ukrainy № 12 vid 17.10.2012. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-12/print1446498314299733>.
  7. Uhoda pro torhovelni aspekty prav intelektualnoi vlasnosti. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/981>.
  8. Pochatkovyi kod. Material z Vikipedii — vilnoi entsyklopedii. URL:

- https://uk.wikipedia.org/w/index.php?title=Pochatkovyi_kod&oldid=29322372.
9. Object code. From Wikipedia, the free encyclopedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Object_code.
10. IT-patenty dlia rossyiskykh razrabotchykov softa: polza, problemy, podvodnye kamny. URL: <https://habr.com/ru/post/527484>.
11. Yonas V. Ya. Proyzvedeniya tvorchestva v hrazhdanskom prave. Moskva : Yurydycheskaia lyteratura. 1972. 168 s.
12. Computer Associates v. Altai (BitLaw). 982 F.2d 693. URL: <https://www.bitlaw.com/source/cases/copyright/altai.html>.
13. Raysman R. Copyright Infringement of Computer Software and the Altai Test / R. Raysman, P. Brown. URL: <http://euro.ecom.cmu.edu/program/law/08-732/Copyright/CopyrightInfringementOfSoftware.pdf>.
14. Nova Productions Ltd v Mazooma Games Ltd & Ors [2007] EWCA Civ 219 (14 March 2007). URL: <http://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Civ/2007/219.html>.
15. Navitaire Inc v Easyjet Airline Co. & Anor [2004] EWHC 1725 (Ch) (30 July 2004). URL: <http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Ch/2004/1725.html>.
16. Judgment of the Court (Grand Chamber), 2 May 2012 SAS Institute Inc. v World Programming Ltd. Case C-406/10. ECLI:EU:C:2012:259. URL: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-406/10>.
17. U.S. Code. Title 17. Chapter 12. § 1201- Circumvention of copyright protection systems. URL: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/17/1201>.

Надійшла до редакції 20.11.2020 року

Зеров К. Защита авторского права на компьютерные программы. В статье рассмотрены основные подходы к вопросу правовой охраны компьютерных программ. Отмечено, что компьютерная программа имеет «юридически безразличные» и «юридически значимые» элементы формы выражения. Приведены основные подходы к использованию (копированию) компьютерных программ в составе других компьютерных программ. Сделан вывод, что «недословное копирование» компьютерной программы не может признаваться нарушением авторского права в Украине, а модификация компьютерной программы путем устранения технических средств защиты и ее дальнейшее использование дает основания квалифицировать такие действия как два отдельных вида нарушения авторского права.

Ключевые слова: компьютерная программа, авторское право, дословное копирование, недословное копирование

Zerov K. Copyright protection for computer programs. The article discusses the main approaches to the legal protection of software, particularly computer programs, in accordance with the current legislation of Ukraine and foreign practices. It is concluded that copyright allows to adequately protect the forms of expression of a computer program: object and source codes of the program. It is noted that a computer program shall be protected if it is original in the sense that it is the author's own intellectual creation, and no other criteria shall be applied to determine its eligibility for protection in Ukraine. Like any other copyright object, a computer program has «legally indifferent» and «legally significant» elements of the form of expression. The legally indifferent elements of a computer program should include a) elements dictated by the efficiency of a computer program; (b) elements that are dictated by external factors; and (c) elements that the original programmer had taken from the public domain. The main approaches to the use (copying) of the source or object code of computer programs as part of other computer programs are given: «literal copying» and «non-literal copying.» It is concluded

that «non-literal copying» of a computer program cannot violate the copyright law in Ukraine since the ideas and principles on which any element of a computer program is based are not protected by copyright. It is assumed that the modification of a computer program by eliminating technical means of protection and further use of computer program gives grounds to qualify such actions as two separate types of copyright infringement: infringement of the copyright holder's property rights and deliberately circumventing technical means of copyright protection. It is noted that in some scenarios, the use of works under the limitation of copyright without circumvention of technical means may be impossible. The proposal to legislatively provide for the possibility of a person who has the right to freely use work to contact the copyright holder with a request to remove technical means solely for such use, as well as cases of permissible circumvention of technical means, has been made.

Keywords: computer program, copyright, literal copying, non-literal copying